

Sundbyberg 2022-11-24

Vår referens
mia.ahlgren@funktionsratt.se

Till Civilminister Erik Slottner

Åtgärder för funktionsrätt i förordningen om Artificiell intelligens (AI Act)

Hej Erik

Vi har nyligen tillskrivit dig om viktiga frågor som rör funktionsrättsperspektiv. Nu vill vi uppmärksamma dig på viktiga frågor när Sverige tar över ordförandeskapet för EU:s ministerråd, i synnerhet slutförhandlingarna om AI-förordningen, AI Act.

Funktionsrätt Sverige har arbetat med AI främst på EU-nivå genom vår europeiska organisation European Disability Forum, EDF och i samarbete med flera andra organisationer i civilsamhället. Med detta brev vill vi säkerställa att du som får **en nyckelroll** i detta skede har underlag från oss i civilsamhället som hittills inte varit med i den nationella dialogen om AI-reglering

Sverige har målet att bli bäst i världen både när det gäller digitaliseringen som helhet och när det gäller AI är "målsättningen att Sverige ska vara ledande i att ta tillvara möjligheterna som användning av AI kan ge, med syftet att stärka både den svenska välfärden och den svenska konkurrenskraften (N2018/03008). Ett genomgående tema för AI inom offentlig verksamhet är hållbar AI, med innebörden att AI-applikationer bör vara etiska, säkra, pålitliga och transparenta."

Funktionsrätt Sverige ser stora möjligheter för Sverige att driva det som uttryckts tydligt i regeringsförklaringen även när det gäller AI, nämligen att: **Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhället utan att utsättas för diskriminering samt att integrera funktionsrättsperspektivet i fler politik- och samhällsområden.** För att kunna bidra till inkluderande och hållbar AI behöver vi resurser, vilket även FN har betonat¹. Utan stöd riskerar vi som representerar den del av samhället att "lämnas utanför". Vi vill bidra med AI som säkerställer mänskliga rättigheter och bidrar till nytta för alla innevånare.

Men den förordning som förhandlas, handlar inte om nytta med AI. Den handlar om att motverka risker. När FN och organisationer i civilsamhället kräver rättssäkerhet och regelverk för att säkerställa mänskliga rättigheter grundar det sig på verkliga händelser som fått katastrofala följder för invånare i EU.

Flera europeiska organisationer har därför gått samman i ett öppet brev och för att i korthet tillföra följande till AI-förordningen

1. Rättigheter och rättslig prövning för att ge människor förutsättningar att utmana AI.
2. Åtgärder för ansvarighet och öppenhet, inklusive konsekvensanalyser som rör grundläggande rättigheter.
3. Aktiv involvering av civilsamhället i AI-förordningen (aktiv involvering i beslut är ett åtagande enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning).
4. Tillgänglighet till alla AI-system.
5. Förbud mot massövervakning, prediktiv polisverksamhet, skadlig användning i migration mm

Till sist vill vi bjuda in till en **konferens om AI och funktionsrätt** under det svenska ordförandeskapet den 31 mars. Vi återkommer med mer detaljer men hoppas att det är ett datum som passar.

Med vänliga hälsningar

Nicklas Mårtensson

Nicklas Mårtensson

Generalsekreterare Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 50 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Bilaga 1

Funktionsrätt och AI-förordningen.

Dokumentet är baserat på ett underlag från European Disability Forum med viss anpassning utifrån den svenska situationen.

Stor potential men stora risker rör funktionsrätt

Funktionsrätt Sverige ser givetvis potentialen hos digitalisering och artificiell intelligens (AI) för att förbättra livet för personer med funktionsnedsättning. Vi välkomnar också kommissionens initiativ att utveckla ett europeiskt tillvägagångssätt med fokus på både spetskompetens och förtroende, men det aktuella lagförslaget **handlar inte om potentialen, utan om risker**. Vi ser att det måste förbättras på flera sätt för att leva upp till mänskliga rättigheter och skydda personer med funktionsnedsättning.

Totalt 185 stater, inklusive EU, har antagit konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det innebär åtaganden som gör att länder i hela världen stärker sina lagar för att leva upp till kraven i konventionen. USA som bara undertecknat konventionen har redan börjat koppla AI till diskriminering av personer med funktionsnedsättning i arbetslivetⁱⁱ.

Mer om det som saknas i AI Act

Tillsammans med flera europeiska organisationer saknar vi flera förslag som behövs för att undvika negativa samhälleliga, politiska och ekonomiska effekter av denna teknik.

Tillgänglighet genom universell utformning saknas för leverantörer och användare av alla AI-system under hela livscykeln

Enligt konventionen ska alla nya produkter och tjänster utgå från universell utformning. Det finns tydliga åtaganden som rör forskning och utveckling i artikel 4.

Om lagförslaget inte förtydligas riskerar EU att skapa nya hinder genom otillgängliga AI-system som utestänger personer med funktionshinder från socialt deltagande. Klyftor och ojämlikhet riskerar att öka, liksom kränkningar av mänskliga rättigheter. **Det räcker inte med frivilliga uppförandekoder**. Tillgänglighetskraven som fastställs i den europeiska tillgänglighetslagen (EAA) bör stärkas och omfatta även AI-information och relaterade manualer för rättssäkerhet när det gäller digital tillgänglighet för såväl personer med funktionsnedsättning som industrin.

Icke-diskriminering och jämlikhet

Flera metoder som bedöms som högrisk i den nuvarande texten i förslaget, behöver förbjudas. Särskilt de som gäller biometrisk identifiering och kategorisering av fysiska personer, AI-system som avgör individers tillgång till utbildning, sysselsättning, väsentliga privata tjänster och offentliga tjänster och förmåner samt användning av AI för brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll. Inom alla dessa områden är riskerna för försvagning av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning redan oproportionerligt hög. Användningen av AI riskerar att förvärra och förstärka diskrimineringen.

Åtgärder till stöd för innovation

För att utvecklingen av AI leder till samhälleliga och miljömässiga fördelar bör AI-lagen rikta resurser mot utveckling av AI-lösningar som ökar tillgängligheten och det självständiga livet för personer med funktionsnedsättning, tar itu med socialekonomiska ojämlikheter och uppfyller hållbarhets- och miljömål, bland andra. Det civila samhället och sociala aktörer bör vara drivkraften bakom utvecklingen av AI.

Starka mekanismer för efterlevande (enforcement)

Förordningen måste säkerställa åtgärder för att flagga frågor, lämna in klagomål till auktoriserade organ, inklusive grupptalan och klagomål från det civila samhället på uppdrag av individer som söker gottgörelse vid missbruk. Klagomålssystemen ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Bakgrund om rättighetsperspektiv i AI act

Funktionsrätt Sverige har representerat EDF på konferenser om AI som anordnats av EU:s byrå för grundläggande rättigheter, men också bidragit med underlag om situationen i Sverige till den rapport om AI och funktionsrätt som tagits fram av FN:s speciella rapportör för rättigheter för personer med funktionsnedsättningⁱⁱⁱ. FN trycker mycket starkt på behovet att rusta funktionsrättsorganisationer för att kunna delta i arbetet med att säkerställa rättigheter i AI^{iv}.

Vi har sökt kontakt med den tidigare regeringen angående frågor som rör AI, men hittills har vi inte fått förutsättningar att bidra till funktionsrättsperspektiv i frågor om digitalisering och AI, trots att det internationellt finns stor oro för ökad risk för diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

123 organisationer från det civila samhället inklusive konsumenter som arbetar med mänskliga rättigheter och digitala rättigheter, har ställt sig bakom att AI-förordningen ska vara baserad på grundläggande rättigheter (2021). Nyligen skickades en uppmaning till rådet att säkerställa skyddet av grundläggande rättigheter i sin ståndpunkt (2022)^v. European Disability Forum har även tagit fram en rapport, Plug and Pray^{vi}, samt ett positionspapper angående den föreslagna AI act. EDF stöttar även den internationella alliansen för etisk AI och funktionsrätt^{vii}.

En ambitiös och grundläggande rättighetsbaserad AI act kan göra tekniken pålitlig, fri från partiskhet, inte leder till diskriminering eller intrång i privatlivet och inte ökar ojämlikheten i samhället, inklusive för personer med funktionsnedsättning.

Vi hoppas innerligt att du som minister med en viktig position i förhandlingarna tar kontakt med oss för en dialog. Framför allt hoppas vi att du kommer att säkerställa rättigheter och åtgärda nödvändiga problem som beskrivs i detta brev.

ⁱⁱ Se punkt 6 i denna artikel som bygger på en rapport från FN:s speciella rapportör för funktionsrätt <https://dpforum.se/fn-rappotor-unika-utmaningar-ai-maste-uppmarksammas-omgaende/>

ⁱⁱ <https://www.eeoc.gov/laws/guidance/americans-disabilities-act-and-use-software-algorithms-and-artificial-intelligence> Se även Blueprint AI Bill of rights <https://www.whitehouse.gov/ostp/ai-bill-of-rights/>

ⁱⁱⁱ <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2021/report-special-rapporteur-rights-persons-disabilities-artificial-intelligence>

^{iv} <https://www.ohchr.org/en/stories/2022/05/humanity-should-get-best-ai-not-worst-un-disability-rights-expert>

^v <https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/CZ-Minister-Digitalisation-letter-AI-act-Final.doc>

^{vi} <https://www.edf-feph.org/publications/plug-and-pray-2018/>

^{vii} <https://www.edf-feph.org/edf-joins-disability-ethical-ai-alliance-against-ai-based-recruitment-discrimination/>